

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowe Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurza 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fabak@wp.pl; www.zawacka.pl
NIP 956 10 25 127; REGON 870502736
KRS 00000 41692
Nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

poprzedni w L:435

105 af.

zob. T. osob. - Kolekcja Szwabów Lot. AK

Okr. Bydgoszcz

85-659 Bydgoszcz

Bydgoszcz
ZWZ-AK

24.11.1993
Bydgoszcz

Paterek Irena
zam. John Pom.
ps. "Wera" MK-435/435

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Paterek Inna.....

T:K: 435/435 Pom.....

Bydgoszcz A. K......

I./1. Relacja *k. 3 s. 1-3*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora *k. 1 s. 1-2*

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora

II. Materiały uzupełniające relację *k. 10 s. 1-11*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945

III./5. Inne ...

IV. Korespondencja

A. & E. Zawacka *k. 2 s. 1-3*

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 12*

VI. Fotografie *dwie ikony grafii*

1/1. Relacja: Paterek Irene.

1. Relacja Irene Paterek - John z
działalności konspiracyjnej spisane
24. 10. 1978 r., mpis, kopia (Arch. Elżbiety k. 3
Zawackiej - 21.05. 1979)

S. 1-3

Bydgoszcz, 24.X.1978r.

ARCHIWUM
Biblioty Zamkowej

435 R
poz. _____
data opisy _____

Relacja uczestniczki Ruchu Oporu

1. PATEREK Irena po mężu JOHN ps: "WERA"
2. 12.06.1909 w Berlinie /Niemcy/
3. Walenty, Maria zd. Zbikowska
4. rzemieślniczo-kupieckie
5. średnie matura 1926r. w Jarocinie i Szkoła Pielęgniarska w Poznaniu.
6. 85-659 Bydgoszcz,

Okres przedwojenny

W 1918r. matka moja ze mną i rodzeństwem, siostrą i bratem przyjechała do Pogorzeli pow. Koźmin z Berlina, sprowadzona przez Ojca, który od 1914r. był w wojsku niemieckim w Poznaniu. W 1918-1919r. uczestniczyła w Powstaniu Wielkopolskim i po zakończeniu walki otrzymała stanowisko w Żandarmerii Krajowej w Pogorzeli.

Szkołę gimnazjalną rozpoczęłam w Koźminie w 1919r. a w 1921r. po przeniesieniu się rodziców do Jarocina, tam uczyłam się dalej i ukończyłam szkołę w 1926r. Wtedy schorewany ojciec poszedł na emeryturę i założył warsztat krawiecki oraz sklep. Ojciec i Matka należeli do Towarzystwa Gimnast. "SOKÓŁ" jeszcze w Berlinie i w Jarocinie kontynuowali swą działalność sportowo-społeczną dalej. Jako dziecko ja i moja siostra już w Berlinie uczęszczałyśmy w ramach prac Szkoła "na gimnastykę i pod tą pokrywką na lekcje języka polskiego, które prowadził student med. sp. Władysław Sokołowski brat znanych właśc. firmy "Fema" w Bydgoszczy. Firma wyrabiała patentowe zamki. Mój Ojciec był prezesem Okręgu Szkoła na /pow. Jarocin, Koźmin, Srem, Krotoszyn, Pleszew, Zduny / a ja zostałam naczelniczką Okręgu. Funkcja moja polegała na prowadzeniu i inspekcjonowaniu pod względem wyszkolenia sportowego wszystkich żeńskich gniazd sokolich przynależnych do Okręgu. Wyjątkowo aktywną działalność prowadziła Przewodnicząca Józefa Hagerowa w Jarocinie, Pelagia Kula w Koźminie oraz p. Linetty /żona dyrektora cukrowni w zdunach/ Napisała b. ładny marsz.

Maszerują w takt piosenki, w słońcu paląc lice,

Niby kwiatów pęki cudne, Polskie Sokolice.

Marzą góry bań tęczową, śnią sosn iglice

Patrząc jak powabnie kroczą, Polskie Sokolice.

W 1927r. ukończyłam kurs wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego w Grzędzicach pod Grodnem nad Niemnem. Posiadam z kursu tego świadectwo z podpisem komendantki Korewy.

W 1929r. ukończyłam związkowy kurs instruktorski wychowania fizycznego w Koźłowie woj. Lubelskie, posiadłości prezesa Związku Tow. Gimn. "Sokół" Adama Zamoyskiego. Naczelniczką kursu była Jadwiga Zamoyska.

W 1929r. w Pradze czeskiej ukończyłam 4-tyg. kurs gimnast. organizowany przez "Sokół" Czeski. na tym kursie były 4 Polki: Szkuclarska Eleonora z Poznania, Stanisława Musielówna z Krakowa, Adankiewicz Stan. z Warszawy. Po tych przeszkoleniach byłam przygotowana fachowo do pełnienia swojej instruktorskiej funkcji, tak z zakresu gimnastyki sokolej szwedzkiej jak i sędzię lekkoatletycznego. Posiadam odznakę sportową. W 1929/30 ukończyłam w Poznaniu Szkołę Pielęgniarską i otrzymałam dyplom kwalifikowanej pielęgniarki.

Wszystko zostało dozwolone i wybrano te

Rozpoczęłam pracę zawodową najpierw w Przysiersku pow. Świecie w Ośrodku Zdrowia, następnie w Gnieźnie, potem w Jarocinie, w Rabce w Prewentorium w 1934/35, od 1935 do 30.4.1936r. w Chorzowie a od maja 1936r. w Bydgoszczy do emerytury. Do wojny pracowałam w Miejskim Wydziale Zdrowia. Do " SOKOZA " należałam jako członek zwyczajny.

W 1939r. we wrześniu rozpoczęło się organizowanie szpitala polowego w Miejscu dawnego szpitala wojskowego, który uprzednie został ewakuowany na ul. Jagiellońskiej róg 3-go Maja. Organizacją szpitala polowego zajęłyśmy się samorzutnie z koleżankami: śp. Kostuchowską po mężu Piker Jadwigą moją przyjaciółką rodem z Gniezna z Haliną Zagórską sekretarką zam. w Bydgoszczy, Al. 1 Maja Wandą ..... pracownicą szpitala przeciwgruźliczego. Organizowanie placówki polegało na zdobyciu wszystkiego, począwszy od materacy, pościeli, naczyń, żywności i środków sanitarnych. Udało się to dzięki ofiarności społeczeństwa. Ranni żołnierze polscy mieli szpital. Kostuchowska była przełożoną pielęgniarek. Z lekarzy raczej studentów med. pracowali: dr. Teobald Wnuk, Dzienara, Goc i inni których nie pamiętam. Zatrudniona w Miejskim Wydziale Zdrowia po drugiej stronie ulicy donosiłam i przekazywałam do tego szpitala gromadzone z darów: żywność, bieliznę i leki. Trwało to do przejęcia szpitala przez władze niemieckie.

Okres okupacji

Po wkroczeniu Niemców pozostawiono mnie jako jedyną Polkę w Miejskim Wydziale Zdrowia i pełniłam kolejne funkcje: w przychodni przeciwgruźliczej, skórno-wenerologicznej i w centralnej kartotece.

Nie przyjmowałam żadnej grupy niemieckiej, ale znałam dobrze język niemiecki. Byłam tłumaczem lekarza naczelnego dr. Hoffsa.

W 1940 r. ojciec mój zamieszkały w Jarocinie został aresztowany, jako wybitny działacz społeczny i działacz ruchu oporu. / patrz E. Serwański " Wielkopolska w cieniu swastyki " str. 312 gdzie podano mylnie nazwisko jako W. Paterka zamiast W. Paterek / Przebywał w Poznaniu w Forcie VII a następnie w obozie koncentracyjnym w Mauthausen i 15.X.1942 r. zmarł w obozie. Matkę zawiadomiono o tym. Zchwila aresztowania ojca zabrano sklep i mieszkanie. Matka zamieszkała w Koźminie u siostry ojca mego.

W tym okresie około jesieni 1940r. zostałam zaangażowana do pomocy w gabinecie lekarskim u lekarza Bunkego. Pracowałam w godzinach popołudniowych i wieczornych. Był specjalistą chorób skórno-wenerycznych.

We wrześniu 1944r. zostałam oddelegowana z Miejskiego Wydziału Zdrowia do pracy w zakładzie Elektrizitätswerke obecnie Eltra gdzie wyrabiano części do V 1 i V 2 gdzie pozostałam do stycznia 1945

Pobierając leki dla lekarza w aptekach zetknęłam się z mgr. Białą i Areną Cierniak w okresie 1942/43. One zaproponowały mi spotkanie a na nim nastąpiłam przystąpienie do ruchu oporu w ZWZ do którego one należały. Zostałam zaprzysiężona przez obie ww. panie i przyjmowałam pseudonim " Wera ". Odtąd moje życie wzbogaciło się o nielegalną pracę. A mianowicie. Ponieważ wypisywałam osobiście recepty na leki dla dr. Bunkego, zwiększyłam poważnie ich zapotrzebowanie i nadmiar szedł dla Polaków chorych. Tran i witaminy dla a inne leki dla chorych z przychodni przeciwgruźliczej.

Znanych mi z pracy w przychodni przeciwgruźliczej, gdzie usiłowałam już uprzednie pomagać Polakom, zagrożonym wywiezieniem na roboty / dostarczałam im sfałszowane zaświadczenia choroby gruźlicy czynnej wtedy pozostawione ich na miejscu.

✓ Do przychodni przeciwgruźliczej przychodził jako pacjent mgr. Adam Kalkstein - Osłowski /Al. 1 Maja 30 w podwórzu - obecnie 81 lat / W cichym z nim porozumieniu pomagaliśmy przyprowadzonym do prześwietlenia więźniom Polakom z Wałów Jagiellońskich. On przynosił mi pobrane na kartki pieczywo, masło, papierosy, które ja przy zabiegu /prześwietlenie / wkładałam więźniom do kieszeni.

1943

przebieg 20 - 30

W okresie wybuchu wojny z ZSRR, koleżanki: Biała i Cierniak poprosiły mnie o organizowanie szkolenia sanitarnego, sióstr pogotowia ratunkowego dla członkiń ruchu oporu. Najspokojniej w świecie zorganizowałam szereg kempie ów 3- osobowych, które w przeciągu 4-8 tygodni przeszkalałam u siebie w mieszkaniu / lekarza Niemca/ w godzinach wieczornych. W sumie szkolenie to trwało od 1943r. do końca okupacji. Ilości kursantek nie pamiętam. Nie znam też b. wielu nazwisk, których się nie ujawniało z uwagi na konspirację. Zapamiętałam jedynie kol. Goralczyk, Zgodzińska-Szulc, Nowicką Halińską, Keczowską Halińską. Dziś wiele z nich pozdrawia mnie na ulicy, ale nazwiska są mi nieznane lub zapomniane.

ul. Gdanińska 35

W styczniu 1945r. otrzymałam od mgr. Białej informację o zakończeniu pracy konspiracyjnej. Mieszkanie moje okazało się świetną meliną konspiracyjną. Wejście od podwórza w którym mieściła się cukiernia Grey, stale było użytkowane przez pracowników cukierni i dodatkowy ruch meich kursantek uchodził uwagi najpilniejszych nawet osób, blokowego zamieszkałego vis a vis. Poza kursami przechowywałam w mieszkaniu leki i materiały opatrunkowe, które oddałam w 1945 r. do polowego szpitala dla polskich żołnierzy przy ul. Jagiellońskiej.

Okres powojenny

W styczniu 22.I.1945r do 1960r. pracowałam w Miejskim Wydziale Zdrowia. Za mąż wyszłam w 1950r. Od 1960r. przeszłam do pracy w szpitalu więziennym, gdzie pozostałam do emerytury t.zn. luty 1970r. Społecznie nie udzielałam się. Miałam na utrzymaniu matkę. Owdowiałam w 1965r. Mąż był Powstańcą Wielkopolskim. Do ZBoWiDu należę jako pedepieczna po mężu. Nie przyszło mi do głowy zarejestrować moją skromną pracę w konspiracji. Za pracę w Służbie Zdrowia otrzymałam szereg dyplomów i tytuł przedownika pracy. W nagrodę byłam na wycieczce w Karlewych Warach. Posiadam liczną dokumentację odnośnie pracy Ojca i mojej w "Sokole" świadectwa z przerobionych kursów oraz fotografie pamiątkowe, które chętnie okażę.

Relacja spisana. Skierowana autokopią

podpis

Janina Młounowska

Bzdoga 24. X. 1978r.

Frederic Johu

1/2. Dokumenty - Paterek Irene:

1. n Oświadczenie John Greney z d. Paterek
z 11.01.1930 nt. konspiracyjnej działalności
Helimy Gruchota Węsierskiej, kmo k.p.
omyp. k. 1 s. 1-2

John Trena Bydgoszcz dnia 11.01. 1990
z d. Taterch

imię, nazwisko, pseudonim i adres składającego oświadczenia (dla mężatki nazwisko panieńskie)

ps. "Kera"

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

a. uczestnik (czka) - (wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę obozu, więzienia itp. - od - do)

Wyszkowej Dłuszy Kobiel A.K. 1943 - I. 1945

b. świadomy odpowiedzialności za prawdziwość podanych niżej przez mnie faktów, legitymujący (a) się dowodem osobistym (innym dokumentem), seria i numer

Sw. Poj. o W. O.

wystawionym dnia przez Karol Waj Bydgoszcz leg. nr. 0348524

c. oświadczam, że Ob. Halina Gruchala Wasińska syn (córka) Augustyna

urodz. dnia 22. grudnia 1922. w Ostrowie pow. Toruń

d. jest mi znany (a) osobiście jako uczestnik (czka) - wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę obozu, więzienia itp. oraz okoliczności, z jakimi świadek zetknął się z otrzymującym (cą) oświadczenie

e. i czasokres od - do)

Halina Gruchala Wasińska ps. Hanka uczestniczyła w szkoleniu Sióstr Pogotowia Samit Armii Krajowej w Bydgoszczy

f. Wyżej wymieniony (a) posiadał (a) pseudonimy (y)

"Hanka"

g. służył wojskowy . . . . . pełnił funkcję . . . . .
oraz brał udział w następującej działalności zaliczanej do uprawnień kombatanckich (wymienić jej rodzaje, miejscowości, czasookresy itp.)

Wyżej wymieniony był represjonowany (a): wymienić jej rodzaje, miejscowości, czasokres, organy represjonujące (nazwę), z jakich powodów itp. ....

Jeśli świadek jest członkiem organizacji kombatanckiej powinien podać jej nazwę, wpisać numer legitymacji członkowskiej, datę jej wydania, przez kogo .....

*Sw. Związek W. i P. Łanard Taj. w Bydgoszczy
leg. nr 0348524 z dnia 05.12.1985*

czy świadek posiada uprawnienia kombatanckie; podać kiedy i przez kogo przyznano, nr legitymacji, zaświadczenia), datę wydania .....

jak wyżej

Światowy Związek
Żołnierzy Armii Krajowej
OKRĘG BYDGOSZCZ

John Wera
własnoręczny podpis

ps. "Wera"

A. Sikorski
potwierdzam wiarygodność podpisu

Światowy Związek
Żołnierzy Armii Krajowej
OKRĘG BYDGOSZCZ

Sokolarski
cm. kam. W. i P.
płaczek organizacji kombatanckiej,
imię i nazwisko, funkcja

miejsowość, data

*omg - Kolubija Szol. Zw. Lot. A2
Obr. Bydg. - Josob, Gruchota -
- wezierska r/k*

II. Materiały uzupełniające relację: Paterek Ireneusz:

1. Konsistoria Ireneusza, Bydgoskie komórki konspiracyjne, Wrocławski Tygodnik Katolików, nr 50/1981, kserokop. k. 2 s. 1-2
2. Materiały prasowe pisa Andreja Boguckiego: „Dk. Ireneusz Paterek John, Sokoł Pomorski” nr 3/4 1994 - Andrej Bogucki; wycinki z prasy, kserokop. k. 2 s. 3-5
3. Andrej Bogucki, projekt biografii Paterka Ireneusza, napis z naniesionymi popr. redakcyj. k. 3 s. 6-8
4. Bogucki A., Paterek Ireneusz, [w:] Stoa. biograficzny konspiracji pomorskiej 1939-1945, pod red. Galickiej A. i Zawackiej E., Toruń 1997, z. 3, kserokop. s. 135... k. 3 s. 9-11

GOSKIE KOMÓRKI NSPIRACYJNE

Henryk Szymanowicz, ps. „Marek”, z-ca komendanta partyzantki „Swierki” w Borach Tucholskich. Melina „Katakumby”

Matka i córka. Od lewej: Maria Ziembiewicz i Magdalena Wilczewska, ps. „Narcyza”. Melina na Jachcicach: ogródnictwo, broń, opatrunki, żywność; melina dla partyzantów

szula Szyperaska-Bereznicka, „Antek” — Bronisława Góralska, „Hanka II” — Halina Gruchalanka-Reczkowska, „Bolesława” — Urszula Mróz-Siedlewska, „Hanka III” — Helena Kolańczyk-Hubnicka, „Urszula” — Zofia Lisówna, pseudonim nieznany. Na Placu Teatralnym ponadto była skrytka, gdzie przechowywano broń, fałszywe dowody osobiste, nielegalnie zdobyte karty żywnościowe.

W „Bismarck-Apotheke” pracowała „Hanka II”. Od lekarki Niemki, Ling, potajemnie brała odczynnik, np. kwas pikrynowy, który ostrożnie dawkowany wywoływał żółtaczkę, inny powodował drgawki jak w malarii. Środki te dawano osobom, które musiały chronić się przed Gestapo na miejscu — chorobą, lub ucieczką w stanie chorobowym. Ona też w 1943 r. karetką pogotowia przewiozła na ekspedycję towarową koło cmentarza, do kolejarzy żołnierzy podziemia, z „Szalasu” jednego z ukrywających się tam, zbiegłych z obozu w Woldenbergu, oficera Wojska Polskiego. Był ranny. „Szalasz” zaopatrywali w żywność i leki inni konspiratorzy.

Nawiasem można wspomnieć, że matka „Hanki II” Irena przeszarcowała 16 chłopców przechowywanych u siebie w piwnicy przy ul. Paderewskiego i też przez kolejarzy wyekspediowani zostali w świat, przed gestapowskimi szponami.

Na dzisiejszej Al. 1 Maja 35 mieszkał i ordynował lekarz niemiecki dr Bunke. U niego pomocą fachową była polska dyplomowana pielęgniarka „Wera” — Irena Paterek-John. Od 1942 r. członkini WSK. Ona podjęła się szkolenia sióstr pogotowia ratunkowego dla organizacji podziemnej WSK. Oto jej relacja:

„Najspokojniej w świetle zorganizowałam szereg kompletów 3-osobowych, które w ciągu 4—8 tygodni szkoliliam w swym miesz-

bez przepustki. Dogadaliśmy ukryć znakomicie.

Na Gdańskiej, za tą jej stroną, była skrytka, a w niej „U szewca”, a w skrytce „U krawca” i „W zakładach Kabała”. W zakładach Kabała była też skrytka na denecję.

Na ulicach bocznych dziej wykorzystywano domki 38 — mieszkanie na Czerwonego, Krzyżów 19 — u Białych, Trójcy 3 — kryptonim u Gendaszków, na ul. — u Tojzów, na Szubi 2 — w kolejarzkiej m. drzejewskich (gdzie armii podziemnej b. 6 synów i córka), na 20 m. 4 — u „Ciotki Adriańskiej, był purtowy do partyzantki, funkcję spełniał pur Leszczyńskiego 17, na ul. Chocimskiej 19, mie „Grota” i mieszkał Ferkowskiej dla g. zankiej.

Ustalono adresy m. taktowych to: Libeltzmanów, z łączniczką zimiera Hoffmanowa (na”). Mąż, kolejarz Stutthofie. „Irena” również lokal kontakt Długiej 2 dla Kome AK; dalsze to Piac P. sna 10, Rycerska 2, 1 albo 7, Sniadeckich (luster), Kościuszki, H Mickiewicza (róg 24 piwnicy, skąd własnie gestapowskie deptani organizatorce WSK w Komendantce G. Klunger-Jędrzejzak „Ewa”), które ją dop. bramy obozu Stutthof. jej ręce” Nowicki ps. „Maria” udalo s. Meliny mieszkankowe 17, Poznańska 1, ul. trumien), ul. Gruda Krótkiej, ul. Chorwa wana przez Janinę C. „Irena”), ul. Ugory Kollataja i lokal u (dyplomowany ogn

Maciej Krzyżanowski, ps. „Kuba” (obecnie profesor Akademii Morskiej w Gdańsku), komendant łączności Inspektoratu AK Rudaszcz

Zofia Bartel, ps. „Do-bra”, Melina ul. Sniadeckich 38 dla Komendy Okręgu AK Pomorze

Maria Adryjańska, ps. „Ciotka”. Melina partyzancka na Bory Tucholskie, ul. Graniczna 20 m 4

Bibliografia:

A. Bogucki, Rodzina Paterków sokolimi patriotami, /w:/ Pokłosie Pamiątkowe 125 Lecia Sokolstwa Polskiego, 1992, s.16-17.

SEKRESTARZ
Dzielnicy Pomorskiej
ZTG „SOKÓŁ” w Polsce

mgr Barbara Jasna-Szatowska

Dh Irena Paterek John
1909 - 1993

Sokol Pomorski. 3/4/1993

Dnia 24 listopada 1993 r. w Bydgoszczy zmarła niezwykle wybitna sokolica żołnierz Armii Krajowej Irena John. Ur. się 12 czerwca 1909 r. w Berlinie , jako córka Walentego Paterka i Marii z d. Zbikowskiej. Rodzina Paterków pochodziła z Wielkopolski. Jej ojciec Walenty Paterek jak wielu Polaków z Wielkopolski wyjechał szukać pracy w Berlinie. Działal tam z żoną w "Sokole". Wszystkie ich dzieci należały do "Sokoła". Walczył o niepodległość Polski w Powstaniu Wlkp. , był prezesem okręgu "Sokoła" w Jarocinie. W 1942 roku został zamęczony w hitlerowskim obozie koncentracyjnym w Mauthausen. Jego córka Irena Paterek John mając 8 lat wstąpiła do Sokola w Berlinie, gdzie w 1917 r. zdobyła

nagrodę za zdobycie 4 miejsca w zawodach kościuszkowskich. W Berlinie uczęszczała do sokolej szkółki polskiej. Do gimnazjum uczęszczała w Koźminie i Jarocinie. W 1929 r. ukończyła w Pradze kurs sokoli w "Domu Tyrsa". Pełniła funkcję naczelniczki gniazda, a potem okręgu sokolego w Jarocinie. W 1936 roku wygrała konkurs na posadę pielęgniarki w Miejskiej Przychodni dla matki i dziecka w Bydgoszczy, gdzie się osiedliła i z tym miastem połączyła swoje życie do końca swych lat. W Bydgoszczy wstąpiła do żeńskiego gniazda TG "Sokół" VIII, którego prezeską była Wincentyna Teskowa. W 1942 r. wstąpiła w Bydgoszczy do Armii Krajowej gdzie została zaprzysiężona pod pseudonimem "Wera". Okres okupacji to złota karta chwały tej wybitnej sokolicy. Po wojnie nie działała społecznie, natomiast włączyła się w nurt konspiracji sokolstwa pomorskiego. Przechowywała z matką i siostrą dokumentację sokolą. W 1956 r. wyszła za mąż za Franciszka John kupca z Wągrowca, powstańca wielkopolskiego (zm. w 1965). Była członkiem PTTK. W 1989 r. została współzałożycielem TG "Sokół" I Bydgoszcz - Macierz, które to gniazdo nadało jej tytuł członka honorowego w 1993 r. Była członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej , członkiem Fundacji Pomorskiej AK w Toruniu, członkiem Zrzeszenia Kaszubsko Pomorskiego. Odznaczona Krzyżem Armii Krajowej, Londyn 1978, 3 krotnie Medalem Wojska Londyn 1948, Medalem za udział w wojnie obronnej 1939. W III Rzeczypospolitej odznaczono ją Krzyżem Kawalerskim OOP. Zawsze była prawą i skromną sokolicą. Pogrzeb odbył się 29 .11. 1993 r. na cmentarzu przy ul. Wyszyńskiego w Bydgoszczy.

| A. B. |

(Andrzej Bogucki) ed

Odeszła Irena John

Zmarła w Bydgoszczy niezwykle aktywna działaczka towarzystwa „Sokół”, żołnierz Armii Krajowej Irena John. Urodziła się w 1909 r. w Berlinie. Jej rodzice, Maria i Walenty Paterkowie osiedlili się tam, przybywszy w poszukiwaniu pracy z Wielkopolski. W berlińskim „Sokole” bardzo aktywnie działali od samego początku, zapisując do organizacji również wszystkie swoje dzieci. Córka Ireny Paterek John wstąpiła w szeregi „sokołów” w 1917 r. mając 8 lat. Uczęszczała także do sokołej szkółki polskiej w Berlinie. Gimnazjalne lata życia Irena Paterek spędziła w Wielkopolsce. W 1929 r. ukończyła w Pradze kurs sokoli. W Bydgoszczy wstąpiła do żeńskiego gniazda TG „Sokół” VIII. W 1942 r. w grudzie nad Brdą została zaprzysiężona jako żołnierz AK pod pseudonimem „Wera”. Po wojnie włączyła się w konspiracyjny nurt działaczy sokolnictwa pomorskiego.

Cztery lata temu była współzałożycielką reaktywowanego Towarzystwa (K.P., 2 X 1993/234)

Gimnastycznego „Sokół” i Bydgoszcz-Macierz, które to gniazdo nadało jej w tym roku tytuł członka honorowego. Irena Paterek John była członkiem Światowego Związku Żołnierzy AK, odznaczona Krzyżem AK, trzykrotnie Medalem Wojska w Londynie, w III Rzeczypospolitej odznaczono ją Krzyżem Kawalerskim OOP.

Bydgoszcz 2010

głuche Pomorskie 6 X 1993

Wera nie żyje

24 listopada br. zmarła w Bydgoszczy Irena John – wybitna działaczka ruchu sokolów i żołnierz Armii Krajowej. Urodziła się w 1909 r. w Berlinie. Tradycje ruchu Sokolów przekazała jej matka, znany działacz tej organizacji. W okresie międzywojennym Irena John aktywnie działała w ruchu Sokolów, była m. in. naczelnikiem okręgu w Jarocinie. W 1936 r. zamieszkała w Bydgoszczy. W czasie okupacji w 1942 r. wstąpiła do AK i otrzymała pseudonim „Wera”. Po wojnie nadal działała w podziemnej konspiracji sokolej, pracując jednocześnie w służbie zdrowia. W 1970 r. p. Irena przeszła na emeryturę. W 1980 r. współzałożyła TG „Sokół” i Bydgoszcz-Macierz. W 1983 została członkiem honorowym tegoż towarzystwa. Irena John należała też do Światowego Związku Żołnierzy AK, była wielokrotnie honorowana odznaczeniami i medalami. Pogrzeb Ireny John odbył się 29 listopada na cmentarzu na Bielawkach. (mars)

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że dnia 24 listopada 1993 r. zmarła kochana siostra i przyjaciółka śp.

IRENA JOHN

z domu Paterek, lat 84

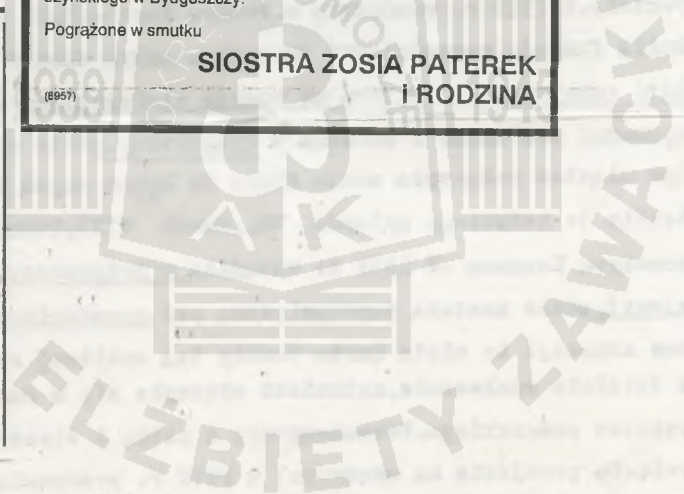
Żołnierz AK, odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem AK, Działaczka Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Berlinie, Jarocinie i Bydgoszczy. Pogrzeb wraz z mszą świętą odbędzie się dnia 29 listopada 1993 r. o godz. 13.00 na cmentarzu parafialnym przy al. St. Kard. Wyszyńskiego w Bydgoszczy.

Pograżone w smutku

SIOSTRA ZOSIA PATEREK I RODZINA

(6957)

JKP, 29 X 1993/234

Zobacz bliżej:

- Andrzej Bogucki, Rodzina Paterków, sokolimi patriotami, [w:] Pokłosie Pamiętkowe. 125 lecia Sokolstwa Polskiego, 1992, s. 16-17.
- J. Monsiorska, Bydgoskie konspiracyjne, Kalendarz Bydgoski 1991, TMMB, s. 152-155.

PRESES
Dzielnicy Pomorskiej
ZTG SOWM Polska

mgr Andrzej Bogucki

Wpłynęło dnia 17. 12. 93
Ldż. 1570/1A193

5

DZIELNICA POMORSKA
Związku Towarzystw Gimnastycznych
„SOKÓŁ” w Polsce
ul. Klimka Bachledy 2 m. 20
85-792 BYDGOSZCZ-TORDON
Tel. 437-042

Andrzej Bogucki

Dh Irena John
nie żyje

Dnia 24 listopada 1993 r. w Bydgoszczy zmarła ⁸²⁴niwycykle wybitna sokolica żołnierz Armii Krajowej Irena John. Ur. się 12 czerwca 1909 r. w Berlinie, jako córka Walentego Paterka i Marii z d. Żbikowskiej. Rodzina Paterków pochodziła z Wielkopolski. Jej ojciec Walenty Paterak jak wielu Polaków z Wielkopolski wyjechał szukać pracy w Berlinie. Działał tam z żoną w Sokole. Wszystkie ich dzieci należały do Sokoła. Walczył o niepodległość Polski w Powstaniu Wlkp., był prezesem okręgu Sokoła w Jarocinie. W 1942 roku został zamęczony w hitlerowskim obozie koncentracyjnym w Mauthausen. Jego córka SP Irena Paterak John mając 8 lat wstąpiła do Sokoła w Berlinie, gdzie w 1917 r. zdobyła nagrodę za zdobycie 4 miejsc w zawodach kościuszkowskich. W Berlinie uczęszczała do sokolej szkółki polskiej. Do gimnazjum uczęszczała w Koźminie i Jarocinie. W 1929 r. ukończyła w Pradze kurs sokoli w „Domu Tyrza”. Pełniła funkcję naczelniczkę gniazda, a potem okręgu sokolego w Jaroci. W 1936 roku wygrała konkurs na posadę pielegniarki w Miejskiej Przychodni dla matki i dziecka w Bydgoszczy, gdzie się osiedliła i z tym miastem połączyła swoje życie do końca swych lat. W Bydgoszczy wstąpiła do żeńskiego gniazda TG, „Sokół VIII”, którego prezeską była Wincentyna Teskova. W 1942 r. wstąpiła w Bydgoszczy do Armii Krajowej, gdzie została zaprzysiężona pod pseudonimem „Wera”. Okres okupacji to złota karta chwały tej wybitnej sokolicy. Po wojnie nie działała społecznie, natomiast włączyła się w nurt konspiracji sokolstwa pomorskiego. Przechowywała z matką i siostrą dokumentację sokolą. Do przejścia na emeryturę w 1970 r. pracowała w służbie zdrowia. W 1956 r. wyszła za mąż za Franciszka John kupca z Wągrowca, powstańca wielkopolskiego/zm. w 1965/. Była członkiem PTTK. W 1989 r. została współzałożycielem TG, „Sokół” i Bydgoszcz-Macierz, które to gniazdo nadało jej tytuł członka honorowego w 1993 r. Była członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, członkiem Fundacji Pomorskiej AK w Toruniu, członkiem Zrzeszenia Kaszubsko Pomorskiego. Odznaczona Krzyżem Armii Krajowej, Londyn 1978, 3 krotnie Medalem Wojaka Londyn 1948, Medalem za udział w wojnie obronnej 1939. W III Rzeczypospolitej odznaczona Ją Krzyżem Kawalerskim OOP. Zawsze była prawą i skromną sokolicą. Pogrzeb odbędzie się 29.11.1993 o godz. 13⁰⁰ na cmentarzu przy Wyszyńskiego/Bielawki/ w Bydgoszczy. Cześć Jej Pamięci!

ph fabrycznik - Brat
Irene John
notka do kalendarza „Sokol”

PREZES
Dzielnicy Pomorskiej
ZTG „SOKÓŁ” w Polsce
mgr Andrzej Bogucki

PATEREK (IRENA John/1909-1993/, ps., „Wera”, „Irka”, żołnierz

Irena 6

ZWZ-AK Insp. Bydgoszcz.

Ur. 12.06.1909r. w Berlinie, c. ^{ma} Walentego Paterka i Marii z d.

Żbikowskiej. ^{Jej ojciec jak wielu Polaków z Wielkopolski wyjechał} ^{Ojciec}

^(Jej jako emigrant) ~~szukał~~ pracy w Berlinie, ^{Wyszy} Działkał tam honorowo z żoną w TG „Sokół”, gdzie

pełnił funkcję chorążego sztandaru gniazda sokolego Berlin I. Wszystkie

dzieci Paterków także należały do „Sokoła”, ^{też niezwykle zasłużonej}

~~dla polskości organizacji patriotycznej.~~ ^{Po powrocie do Polski} Walenty Paterek walczył o

niepodległość Polski w Powstaniu Wielkopolskim, był prezesem Okręgu

„Sokoła” i Stronnictwa Narodowego w Jarocinie. Zawodowo pracował w

Żandarmerii Krajowej w Pogorzeli. Po 1926 r. szykanowany przez władze

sanacyjne zajął się kupiectwem (posiadał sklep i dom w Rynku Jarocina).

W 1939 r. został członkiem ruchu oporu, za co został w 1941 r. uwięziony

w Forcie VII w Poznaniu. W 1942 r. został zamęczony na śmierć w 1942 r.

w hitlerowskim obozie koncentracyjnym w Mauthausen. ~~Jego córka Irena~~

^{ma} Paterek mając 8 lat wstąpiła do TG „Sokół” w Berlinie, gdzie uczęszczała

do sokolej szkółki polskiej. ^{W Pober weryfikacji} ~~Do gimnazjum uczęszczała w 1927 r. w~~

Koźminie i Jarocinie. W 1927 r. ukończyła kurs ^{PUK} [WF i PW] w Grzędzicach

k/Grodna. W 1930 r. ukończyła Szkołę Pielęgniarską w Poznaniu. W 1929 r.

odbyła w Pradze kurs sokoli w „Domu Tyrsza”. Ukończyła też w 1928 i

1933 r. dwa kursy ZTG „Sokół” ^{Organizacja} w Koźłowie hrabiego Adama Zamoyskiego,

prezesa Sokolstwa Polskiego. Irena Paterek Pełniła funkcję naczelniczki

gniazda, a potem okręgu sokolego w Jarocinie. W 1936 r. wygrała konkurs

na posadę pielęgniarki w Miejskiej Przychodni dla matki i dziecka w

Bydgoszczy, gdzie się osiedliła i z tym miastem połączyła swoje życie do

końca swych lat. W Bydgoszczy wstąpiła do żeńskiego gniazda TG „Sokół VIII”

którego prezeską była Wincentyna Teskova.

Irena Paterek W 1939 r. samorzutnie z innymi pracownikami służby
zdrowia zajęła się organizacją szpitala polowego. Po wkroczeniu Niemców

Ważne podmiemie przy autoryzowaniu!

do Bydgoszczy, jako jedyna Polka, zatrudniona ^{pracowała} w charakterze pielęgniarki w Miejskim Wydziale Zdrowia. Nie przyjęła żadnej niemieckiej grupy narodowościowej ~~chciała język niemiecki znała doskonale~~ Irena Paterek. Od jesieni 1940 r. została zaangażowana w prywatnym gabinecie lekarskim Niemca dr. Bernharda Bunke ~~obecnie ul. Gdańska 22~~ ^{ul. Gdańska} Otrzymała u jego żony, lekarza chorób dziecięcych dr Edeltraut Bunke ~~obecnie ul. Gdańska~~ ²² mieszkanie, pokój ~~(z kuchnią i łazienką, przy~~ ^{obok} gabinecie ~~lekarzkiego)~~ ,

Do konspiracji ^{funkcja} (Irenę Paterek wprowadziły) Maria Biała, siostra Leszka Białego i Irena Ciecierzniak. Została zaprzysiężona i przyjęła ps.

„Wera” i „Irka”. Pracując zawodowo w służbie zdrowia ~~dla konspiracji~~ wypisywała recepty dla chorych Polaków (Iran i witaminy dla dzieci, ^{over} inne leki dla chorych z przychodni przeciw gruźliczej). Zagrożonym wywiezieniem na przymusowe roboty Polakom dostarczała fałszywe zaświadczenia choroby gruźlicy czynnej. W porozumieniu z Kalksteinem - Osłowskim, pomagała przyprowadzonym do przesświetlenia płuc więźniom Polakom ^{z więzienia} z Wałów Jagiellońskich, którym przekazywała kartki na pieczywo, masło i papierosy.

Dla potrzeb konspiracji ¹⁰²⁰ brała udział w Akcji „N” na terenie Bydgoszczy. Została członkiem Wojskowej Służby Kobiet. ¹⁰⁴⁴ Zorganizowała jako dyplomowana pielęgniarka ^{szkolenie} siostr pogołowia ratunkowego dla członkiń ZWZ AK. Zorganizowała ^{organizowała} szereg kompletów 3 osobowych, które ^{określenie} szkoliła w ~~przebiegu~~ ^{przebiegu} 4-8 tygodni w swoim mieszkaniu. Szkolenie to trwało od 1942 r. do końca okupacji. Jej mieszkanie było meliną konspiracyjną. Wejście od podwórza, w którym mieściła się cukiernia ~~sz~~ Grey, stale było użytkowane przez pracowników cukierni i dodatkowo ruch kursantek uchodził uwadze ^{wym} najpilniejszych Niemców, nawet takich osób, jak np. blokowego. ~~poza kursami~~ ^{str} Przechowywała w mieszkaniu leki i materiały opatrunkowe, które przekazała w 1945 r. do polowego szpitala z przeznaczeniem dla polskich żołnierzy ^{przy ul. Jagiellońskiej w Bydgoszczy}

(Wg rel. Bronisławy Gorahskiej)

Insp. Bydgoszcz) znajduje się informacja, że w czasie okupacji Irena Paterek pisała ~~wkxkx~~ na maszynie destrukcyjne ulotki przeznaczone dla pracowników urzędów niemieckich, z których ^{gdy} jedna ^{z nich} trafiła do Kampego. Po długiej penetracji gestapowcy rozpoznali maszynę, na której była pisana ulotka i ~~za karą~~ I. Paterek została osadzona w obozie w Ravensbrück. Tej informacji, nie potwierdziła w swoich osobistych i ~~pisemnych~~ relacjach Irena Paterek ^{złożonych w Centrum Informacji Naukowej Sokolstwa Polskiego} ~~które znajdują się w CINSP~~

W latach 1945 - 1960 pracowała w Miejskim Wydziale Zdrowia.

W 1956 r. wyszła za mąż za Franciszka John Kupca z Wągrowca i byłego powstańca wielkopolskiego /zm. 1965/. Od 1960 r. pracowała w szpitalu więziennym skąd w 1970 r. przeszła na emeryturę. Społecznie wtedy nie działała, ^{była jedynie członkinią PITK.} Natomiast włączyła się w nurt kadrowej konspiracji sokolstwa pomorskiego. Przechowywała z matką i siostrą dokumentację sokolą. Była członkiem PITK. W 1989 r. została współzałożycielem TG „Sokół” I Bydgoszcz-Macierz, które to gniazdo nadało w 1993 r. jej tytuł członka honorowego. Była członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, członkiem Fundacji Pomorskiej AK w Toruniu i Zrzeszenia Kaszubsko Pomorskiego. Odznaczona Krzyżem Armii Krajowej (Londyn 1978), 3 krotnie Medalem Wojska (Londyn 1948), Medalem za udział w Wojnie Obronnej 1939 r. W III Rzeczypospolitej została odznaczona Krzyżem Kawalerskim ^{Orderu Odrodzenia Polski} (Zawsze była prawą i skromną osobą. Zmarła 24.11.1993 r. i została pochowana na cmentarzu przy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Bydgoszczy

- + APAK, ZWZ - AK, Insp. Bydgoszcz; ~~495.T.K. 499~~ ^{dot.} T. Paterek J., Gorahska B.
- + Akta biograficzne rodziny Paterków. Irena Paterek John. Relacja pisana ręcznie s.8, z dn. 24.10.1978 oraz Relacja - 81, z dn. 27.12.1990 r. w zbiorach Centrum Informacji Naukowej Sokolstwa Polskiego Bydgoszcz-Fordon;
- + Akta Dzielnicy Pomorskiej ZTG „Sokół” w Polsce - CINSP.
- + I. Monsiorska, Bydgoskie komórki konspiracyjne, Kalendarz Bydgoski 1991, s. 152-155;
- + ~~Zob. bliżej~~ A. Bogucki, Rodzina Paterków sokolimi patriotami, /w:/ Pokłosie Pamiątkowe 125-lecia Sokolstwa Polskiego, 1992 /s. 1992/ s. 16-17. Nekrologi i wspomnienia żałobne, IKP 1993 nr 231 i 234, Gazeta Pomorska z dn. 26.12.1993.
- Sokół Pomorski 1994/3/4, biogram i zdjęcie.

brak autorstwa i cytowania

Sprawozdanie w Indeksach
i Wykazach Fundacji

PL

przekazał sprawę do ponownego Gdańsku, uchylając dotychczasowego płk Pałubicki został skazany (na roku więzienia zaliczeniem do nowego aresztowania". Mimo pozycję, Sąd Najwyższy decyzją z 17 I ło natychmiastowe zwolnienie. nistała w Bydgoszczy, bez środ. został mu odebrany i upaństwo. zez niego z licytacji niemieckich 10 kłopotów zdrowotnych, które zało się to bezskuteczne, wyjechał aka otrzymał pracę w Zbiornicy znania. Tam korzystał tymczasowo ia pracy księgowego w Spółdziel. stał stąd przeniesiony do pracy epach teże spółdzielni. Zwolnio- niem torebek, zbijaniem skrzynek na początku lat 60-tych, dzięki szcza Zygmunta Tanasia) uzyskał yturę, co poprawiło jego sytuację wojennych i złamany psychicznie aresztowaniem (dla konfrontacji) iszony był w ostatnich latach swe- talu i w Zakładzie dla Nerwowo Zmarł (po amputacji nogi) 6 X rzu komunalnym w dzielnicy Juni- n grobie z drewnianym krzyżem. ego płk. J. Szczurka-Cergowskie- ansowany przez Komendanta AK a.

ilitari V kl. (1923), Medalem za (1928), Złotym Krzyżem Zasługi wiona przez Komendanta Obszaru omendantowi Głównemu AK gen. licy upamiętniającej tajną siedzibę u (odsłoniętej we wrześniu 1991 r.) u przy ul. Nowej 24 w Bydgoszczy i 1993 r. rozkazem kmdta Wyższej (nr 72 z dnia 27 XI 1993 r.) ppłk Jego imieniem została też nazwa- Żołnierzy AK", której celem jest podległościowych, jak również nie- om. 28 r. z Marią Andrzejewską (zm. na , zam. w Poznaniu); po raz drugi idra Schulza. Miał z nią 4 synów:

Janusza (ur. w 1948 r., późniejszego działacza NSZZ „Solidarność” więzionego za tę działalność w latach 80-tych, zam. obecnie w Poznaniu), Andrzeja (ur. w 1949 r.), Jerzego (ur. w 1954 r., zam. obecnie wraz z matką w USA), Joachima ur. w 1957 r., zm. wkrótce po urodzeniu) oraz córkę Barbarę (ur. w 1951 r. zam. obecnie również w USA).

Brat Augustyn zginął w Oświęcimiu. Najmłodszy brat Stanisław, w związku z aresztowaniem podpułkownika w 1945 r. był również aresztowany na pewien czas z całą rodziną. Zginął tragicznie w wieku 27 lat podczas służby wojskowej.

CAW, T. os. 2332, 4571, J. Pałubicki; AAN Warszawa Oddz. VI-AK, mf 2374 sygn. 203/II-2; AMSt., Akta sprawy „Pałubicki i towarzysze” — Sr. 447/46; AP AK, Dok. Okr. Pom., t. 22 sygn. 2, 4; Chyliński J., *Dane do historii AK Okręgu Pomorze 1939-1945* (mps), T.: Bendig F., Chyliński J., Derucka H., Derucka-Glińska J., Eckert U., Gruetzmacher H., Jagielska I., Olszewski G., Orłowiejski M., Ostrihansky R., Pałubicki J., Schulz A., Tanaś Z., Tojza L.; *AK na Pomorzu... AK w dok...; t. II*, Londyn 1973, s. 233, 269, 427; t. III, Londyn 1976, s. 63, 118-120; *Archiwum Liceum Ogólnokształcącego w Brodnicy. Album uczniów z lat 1871-1920*, Brodnica 1973, poz. 1979; Chrzano- wski B., *Struktura organizacyjna Związku Walki Zbrojnej — Armii Krajowej na Pomorzu w latach 1939-1945*, [w:] *AK na Pomorzu...*, s. 25-75; Tenże, *Konspiracja Rządu RP na Pomorzu w latach 1939-1945*, Gdańsk 1992 s. 15, 19, 73, 75; Ciechanowski K., *Ruch oporu...*; *Drugi Rocznik Pamiątkowy SPRA we Włodzimierzu. Rok 1930-1931*, Lwów 1932, s. 91-92; Komorowski K., *Leksykon...*; Kryśka-Karski T., *Materiały do historii Wojska Polskiego*, Londyn 1986, Nr 18, s. 73; Krzyżanowski M., *Wspomnienia żołnierza Armii Krajowej Okręgu Pomorskiego „Pomnik”*, Gdańsk 1995, s. 27; *Księga Pamiątkowa Artylerii Polskiej 1914-1939*, oprac. K. L. Galster, Londyn 1975, s. 147; *Okr. Pom. AK w dok...; Powojenne losy...*; Sanojca A., Kijewska J., *Struktura organizacyjna SZP-ZWZ-AK*, Materiały do najnowszych dziejów Polski, Warszawa 1980, s. 201-203; *Walka podziemna...*; Rel. córki Teresy Pałubickiej (w zbiorach autorki).

Anna Zakrzewska

Paterek Irena zam. John, ps. „Wera”, „Irka” (1909-1993), członkini Sekcji San. WSK Insp. AK Bydgoszcz.

Urodzona 12 VI 1909 r. w Berlinie; córka Walentego i Marii z d. Żbikowskiej. Ojciec jej jako emigrant pracujący w Berlinie działał tam z żoną honorowo w TG „Sokół”, pełniąc funkcję chorążego sztandaru gniazda sokolego Berlin I. Wszystkie dzieci Paterków należały do „Sokoła”. Po powrocie do Polski Paterek walczył w Powstaniu Wielkopolskim, był prezesem Okręgu „Sokoła” i Stronnictwa Narodowego w Jarocinie. Zawodowo pracował w Żandarmerii Krajowej w Pogorzeli, pow. Leszno. Po 1926 r. szykanowany przez władze sanacyjne zajął się kupiectwem (posiadał sklep i dom w Rynku Jarocina). Irena Paterek mając 8 lat wstąpiła do TG „Sokół” w Be-

Stow. biograficzny konspiracji pomorskiej 1939-1945, pod red. Zakrzewskiej A. i Zawadzkiej E., TOM III 1997, z. 13, s. 135

10
rlinie, gdzie uczęszczała do sokolej szkółki polskiej. W Polsce uczyła się w gimnazjum Koźminie i Jarocinie. W 1927 r. ukończyła kurs PWK w Grzędzicach k. Grodna. W 1930 r. ukończyła Szkołę Pielęgniarską w Poznaniu. W 1929 r. odbyła w Pradze kurs sokoli w „Domu Tyrsza”. Ukończyła też w 1928 i 1933 r. dwa kursy Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”, organizowane w Kozłowie hrabiego Adama Zamoyskiego, prezesa Sokolstwa Polskiego. Pełniła funkcję naczelniczki gniazda, a potem okręgu sokolego w Jarocinie. W 1936 r. wygrała konkurs na posiadkę pielęgniarki w Miejskiej Przychodni dla matki i dziecka w Bydgoszczy, gdzie się osiedliła i z tym miastem połączyła swoje życie do końca swych lat. W Bydgoszczy wstąpiła do żeńskiego gniazda TG „Sokół” VIII, którego prezeską była Wincentyna Teskowa.

W 1939 r. samorzutnie z innymi pracownikami służby zdrowia zajęła się organizacją szpitala polowego. Po wkroczeniu Niemców do Bydgoszczy, jako jedyna Polka została zatrudniona w charakterze pielęgniarki w Miejskim Wydziale Zdrowia. Nie przyjęła żadnej niemieckiej grupy narodowościowej. Od jesieni 1940 r. została zaangażowana w prywatnym gabinecie lekarskim Niemca dr. Bernharda Bunke i jego żony, lekarza chorób dziecięcych dr Edeltraut Bunke. Otrzymała od nich pokój obok gabinetu lekarskiego: Do konspiracji wprowadziły ją Maria Biała referentka WSK Insp. Bydgoszcz. i Irena Cierniak referentka San. WSK Garn. Bydgoszcz. Została zaprzysiężona i przyjęła ps. „Wera” i „Irka”. Pracując zawodowo w służbie zdrowia wypisywała recepty dla chorych Polaków (tran i witaminy dla dzieci oraz inne leki dla chorych z przychodni przeciwgruźliczej). Zagrożonym wywiezieniem na przymusowe roboty Polakom dostarczała fałszywe zaświadczenia choroby gruźlicy czynnej. W porozumieniu z dr Kalksteinem-Oslowskim pomagała przyprzewożonym do prześwietlenia płuc Polakom z więzienia z Wałów Jagiellońskich, przekazując kartki na pieczywo, masło i papierosy. Brała udział w Akcji „N” na terenie Bydgoszczy. Jako dyplomowana pielęgniarka zorganizowała szkolenie sióstr pogotowia ratunkowego dla członkiń ZWZ-AK. W swoim domu przeszkoliła szereg kompletów 3-osobowych (okres nauki 4–8 tygodni). Szkolenie to trwało od 1942 r. do końca okupacji. Jej mieszkanie było „meliną” konspiracyjną. Wejście od podwórka, w którym mieściła się cukiernia Grey, stałe było użytkowane przez pracowników cukierni, więc dodatkowy ruch kursantek uchodził uwadze najczujniejszych Niemców, nawet blokowego. Przechowywała też w mieszkaniu leki i materiały opatrunkowe, które przekazywała w 1945 r. do polowego szpitala przy ul. Jagiellońskiej w Bydgoszczy z przeznaczeniem dla polskich żołnierzy. Według relacji Bronisławy Góralskiej, w czasie okupacji pisała na maszynie destrukcyjne ulotki przeznaczone dla pracowników urzędów niemieckich. Gdy jedna z nich trafiła do Kampego gestapowcy po długiej penetracji rozpoznali maszynę, na której była pisana ulotka. Paterek została osadzona w obozie Ravensbrück. (Informacji o ulotkach nie potwierdzała sama I. Paterek w swoich relacjach złożonych w Centrum Informacji Naukowej Sokolstwa Polskiego).

W latach 1945–1960 pracowała w Miejskim Wydziale Zdrowia. W 1956 r. wyszła za mąż za Franciszka Johna, kupca z Wągrowca i byłego powstańca wielkopolskiego (zm. 1965 r.). Od 1960 r. pracowała w szpitalu więziennym, skąd w 1970 r. przeszła na emeryturę. Wtedy społecznie włączyła się w nurt kadrowej konspiracji sokolstwa pomorskiego. Przechowywała z matką i siostrą dokumentację sokolną. W 1989 r. została współzałożycielem TG „Sokół” I Bydgoszcz-Macierz, które to

W Polsce uczyła się w gimnazjum w Grzędzicach k. Grodnia. W 1929 r. odbyła w Prusach 28 i 1933 r. dwa kursy Związku w Kozłowie hrabiowskim. Pełniła funkcję naczelniczki konkursu na posadzkę w Bydgoszczy, gdzie się spędziła swych lat. W Bydgoszczy 50 przeszką była Wincentyna

by zdrowia zajęła się organizacją w Bydgoszczy, jako jedyna Polka w Wydziale Zdrowia. Nie

Od jesieni 1940 r. została mca dr. Bernharda Bunke i k. Otrzymała od nich pokój była Maria Biała referentką. WSK Garn. Bydgoszcz. Pracując zawodowo w służbie i witaminy dla dzieci oraz zagrożonym wywiezieniem świadectwa choroby gruźlicy pomagała przyprawianiu z Wałów Jagiellońskich, brała udział w Akcji „N” na organizowała szkolenie siostr (swoim domu przeszkoliła dni). Szkolenie to trwało od 1941 r. konspiracyjną. Wejście od tale było użytkowane przez ek uchodził uwadze najczujda też w mieszkaniu leki i do polowego szpitala przy ul. polskich żołnierzy. Według ta na maszynie destrukcyjne nieckich. Gdy jedna z nich ozpoznali maszynę, na której : Ravensbrück. (Informacji o lacjach złożonych w Centrum

le Zdrowia. W 1956 r. wyszła go powstańca wielkopolskiego iennym, skąd w 1970 r. przew nurt kadrowej konspiracji ostrą dokumentację sokolną. Bydgoszcz-Macierz, które to

gniazdo nadało jej w 1993 r. tytuł członka honorowego. Była członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, członkiem Klubu Historycznego Fundacji Pomorskiej AK w Toruniu i Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Zmarła 24 XI 1993 r., pochowana została na cmentarzu przy ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Bydgoszczy.

Odnaczona Krzyżem Armii Krajowej (Londyn 1978), trzykrotnie Medalem Wojska (Londyn 1948), Medalem za udział w Wojnie Obronnej 1939 r., Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (po 1989).

Ojciec J. Paterek od 1939 r. uczestniczył w ruchu oporu. Aresztowany w 1941 r., więziony najpierw w Forcie VII w Poznaniu, następnie w obozie koncentracyjnym w Mauthausen, gdzie został zamęczony w 1942 r.

AP AK, T.: Górska B., Paterek I., Kartoteka Insp. Bydgoszcz; Centrum Informacji Naukowej Sokolstwa Polskiego (CINSP) — Bydgoszcz-Fordon; Materiały biograficzne rodziny Paterków. (Rel. Paterek-John Ireny, z dn. 24 X 1978 r. Rel. 81, z dn. 27 XII 1990 r.) Akta Dzielnicy Pomorskiej ZTG „Sokół” w Polsce; Bogucki A., Irena Paterek, Sokół Pomorski 1994, nr 2/4; Tenże, Rodzina Paterków sokolimi patriotami, [w:] Pokłosie Pamiątkowe 125-lecia Sokolstwa Polskiego, 1992, s. 152-155; Morski I., Bydgoskie komórki konspiracyjne, Kalendarz Bydgoski 1991, s. 152-155; Nekrologi i wspomnienia żałobne, IKP 1993, nr 231 i 234.

Andrzej Bogucki

Pawlaczyk Marian ps. „Sęp” (1922-1990), członek Tajnego Nufca Harcerzy i Szarych Szeregów w Gdyni

Urodzony 6 X 1922 r. w Mierzynie, pow. Międzychód; syn Marcina i Marii z domu Liberra. Przed wojną mieszkał w Gdyni i był uczniem Gimnazjum Towarzystwa Szkoły Średniej. Od 1934 r. należał do ZHP. Brał udział w zlocie jubileuszowym ZHP w Spale oraz obozach harcerskich w Ignalinie k. Wilna (1938) i Jastarni (1939).

Podczas okupacji niemieckiej mieszkał w Gdyni przy Placu Grunwaldzkim 16. Do 1941 r. pracował jako malarz, a następnie jako kreślarz.

W dniu 15 I 1942 r. został przez Jana Będzińskiego zaprzysiężony do Tajnego Nufca Harcerzy w Gdyni. Razem z Będzińskim brał udział w zbieraniu i magazynowaniu broni i amunicji. Latem 1942 r. w grupie starszych członków THH został włączony do Szarych Szeregów w Gdyni. Znalazł się w plutonie Będzińskiego, wchodzącym w skład 1 kompanii Szarych Szeregów, dowodzonej przez Zygmunta Narlocha (ob. Narskiego). Brał udział w akcjach małego sabotażu i pomocy dla jeńców znajdujących się w Gdyni. Otrzymał zadanie zorganizowania swojej trójki. Razem z Będzińskim przygotował się do utworzenia oddziału partyzanckiego w Borach Tucholskich. Nie zdążył podjąć szerszej działalności ze względu na aresztowanie swoich przełożonych i rozbicie struktur ZWZ-AK i Szarych Szeregów jesienią 1942 r.

IV/1. Korespondencja Paterek Sreny z
Elżbieta Zawacka:

1. List S. John z d. Paterek z
23.06.1979, dot. poskyšivšia a materi-
álw, nelypis omýš. k. 2 s. 1-3

p. Piastów - John Piastowski, 23.06.1949¹

Łacno i drogę Pań!

Potwierdzam odbiór jemu
Pań z dnia 16.0.6.1949 i prze-
proszam, że odzwoń do
wiadom. Otrzymałam bowiem
drogą adres, który przebywa
w Ośrodku "Wypoczynkowym
Fury. Komet" w Piastowsku.
Zauważałam się we okres
letni do 30.09. br. - przeważnie

ambulatorium.

Saxar je powrocie od Pani
rozmarinowa z bratem ^{uzgr.} p. p. K.
Stawinskiy - Adamem Kalk-
steinem, który mi przedział,
że cały materiał łazenie z
wynikami z gazet, fotografiami
siostry oraz jego rodziny, przekazał
Zbigniewowi Daminowi przy Piłsudeckiego nr. 5
przy ul. Kosciuszki 37a.

Dziękuję ci o tym
p. Kousiarowej. Proszę nie

T: 435/435 Pom.

Bydgoszcz

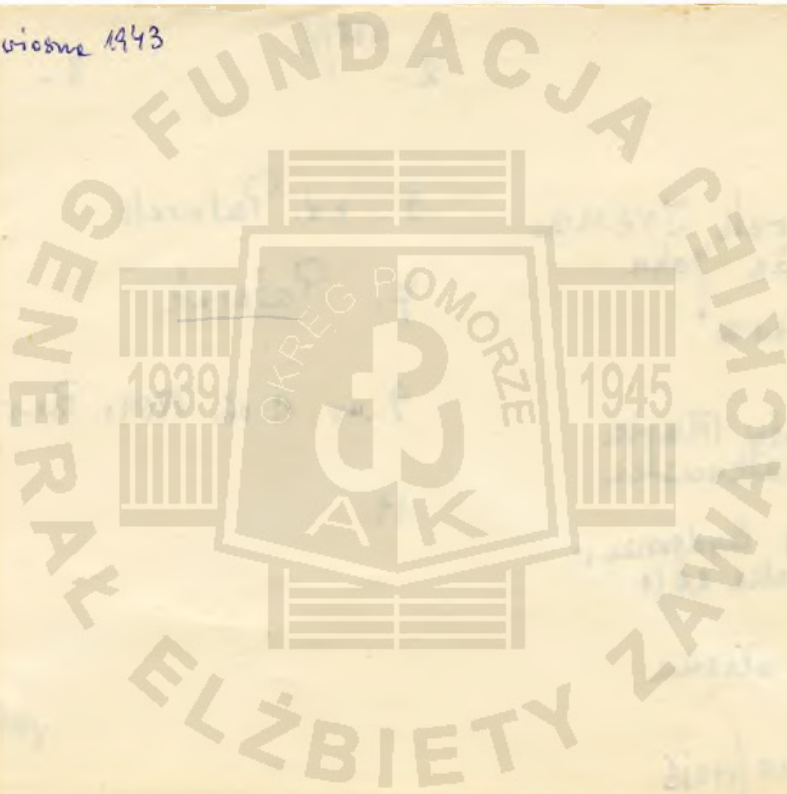
Paterek Irene

↳ Karty informacyjne
l. 12

1.
 2. 435/8.
 3. Ak Bydgoszcz 1
 4. Paterch Irena z męża John
 5. z d. Paterch
 6. "Wera"
 7. Paterch
 8. Walenty Maria z d. Żbikowska
 9. ur. 12. 06. 1909 r. Berlin
 10. 85-659 Bydgoszcz
 11.
 12. Rel. własna
 WAK 440/19016
 verbe

do AK wiosna 1943

Były osze
WSK 2

Paterak-Jolna "Wera"

prowadziła szkolenia siostr pog. ratunkowego dla
osob. WSK. Szkolenie odbywało się w jej mieszkaniu
(mieszkała z lekarzem) w godzinach wieczornych.
Poza kursami przechowywała w mieszkaniu
leki i materiały opatrunkowe.

wymienia J. Mansińska
zob. W.T.K. nr. 50/81

A4

rel 435 K
Patevek - John Grene; ps, Wore!

Boyd

3

pridegniarke dypl.

była pryncesją fadlerą w liceum do Bonnke
przy Ell. 1 Maja 25 (w podwórku cmentarza Greya)

od 1942 wstąpiła WSK

składała siostroy papstowsia naturkwoepu WSK

/tamże wyjechała z relacją innym mi 42 bio-
rach 2 2 — wypis ...

Przechowywała lek i mat. opatrunkowe, Rhein
w 1945 oddała do szpitala polowego

zob art 5 Konwencji

K-440

Tomáš Piáček žijící
na obci " "

329

1942-1945 - sam
garnizon. Bydgoszcz 4

Páček Inna, "Inka".

chora - dává personalne gdy
vyrodne její.

2 děti.

1. ~~Stella~~ Sultre Miksaandra "Michaš".
2. Inna Sedláček "Landa" sst samit. Inop. Byd.
3. Gorabka Brumšaj, - dává. faniáci samitovni.
garnizone Bydgoszcz.

K 300
400

Od. 1942. - do konce, proložiti k tomu (přímou).
veštel.

pomocy sanitarny.
Z rawodu pilszniacka

Przebiegła we Waszym domu (po 3-6 km)
około 50 sanitariuszek dla W.S.K.

Bydgoszcz
WSK AK

5

PATEREK - JOHN IRENA ps. Wera

Członkini WSK od 1942 r. Dyplomowana pielęgniarka.
Podjęła się szkolenia siostr popołudniowo ratunkowego
dla WSK. Była fachową pomocą niemieckiego lekarza dr Bunke,
który mieszkał na ul. Gdanskiej 35 w Bydgoszczy.
Szkoliła w swoim mieszkaniu materszym do niemieckiego
lekarza w godzinach wieczornych komplety 3-osobowe
na cięgu 4-8 tygodni od 1942 r. do końca okupacji.
Przechowywała w mieszkaniu leki i materiały opa-
trunkowe, które w 1945 r. odholowała dla szpitala po-
lowego dla polskich żołnierzy.

Źr.: Mamsiorska, Bydgoskie komórki konspiracyjne, s. 154.

MGr maj 194

Jusf Bydgoszcz 6

Paterek - Jan Jurek

A. d. t. XVIII str. 39, vel. Strony 1.

L. Stei. 95

BYDGOSZCZ⁷
HSK AK

PATEREK IRENA

„WERA”

Zob. APAK, INSP. BYDG. J.: GÓRALSKA B., NOWICKA-JAGIELSKA H.,
SŁYPERSKA U., KOLAŃCZYK H.

BYDGOŚC 8
222 AK

PATEREK IRENA

Wierzący w siebie z M. Borewiczy,
M. Piety, J. Schmidt, J. Proty, A. Sokołowski,
Ks. Ożóg i szwadliach konspiracyjnych
w domu Bronisławy Górnickiej w Bydgoszczy
In. - Delegacja B. Górnickiej (T.K-433 w Insp Bydgo.)

KKP/V/1984r.

BYDGOSZCZ 9
AK-WSK

PATEREK
PIETEREK IRENA

OD 1939 R. BRAŁA UDZIAŁ W AKCJI N^{II}WA
ARESZTOWANA PO WPADCE I OSADZONA PIETEREK BYDGOSZCZY.
W OBOZIE W RAVENSBRÜCK. 1939 1945

ZOB. KALENDARZ BYDGOSKI 1991
ART. IRENY NONSIORSKIEJ STR. 155.

R...

FK 10
Bydgoszcz

PATREK Jurek
ps. "Pera", "Jurek".

Wydzieł. 12.VI.1909r. w Berlinie. Członkiem Sekcji
Soc. WSK Just. FK Bydgoszcz.

Był uważany za "młodego" konspiracyjaka, prowa-
dził szkolnie seminarium przechowywania materia-
ły sanitarnego, dostarczał recepty dla chorujących Żółtaczki.

Zob. St. Biogr. Kom. Pomorskiej, T. 3, str. 135
Fundacja "Archiwum Pomorskie FK"
Joni, 1997r.

Wielki/2001

Paterek - John Jrena
ps. „Wera”

Bydgoszcz
AK 11
K-435/435 Pom

Informacje dotyczące organizacji sturp samotarzych.

zob. Muszkiewicz „UchwaT kobiet...” str. 62, 63, 64
muca magisterska, biblioteka FAPAK

31. VIII. 2005 AK

++ Paterek Irene
sam. John
ps. "Wera" "Torke"
ur. 12.06. 1909 Berlin.

Bydg. 12
WSK

zob. J. osob. - Kolekcja świąt. Żyw.
ŻoT. FK Okr. Bydg.

Wp. IX'10

~~K-435~~

zwz
AK Bydgoszcz

~~Paterek Jrena~~

John

++ 24 XI 1993r
K Bydgoszcz

Paterek Irena

WYKONANE

